

Akademie výtvarných umění v Praze
Studijní program Výtvarná umění
Ateliér kresby: škola Jiřího Petrboka

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Noření
Immersion

Vypracovala: Anna Krajčová
Vedoucí diplomové práce: ak. mal. Jiří Petrbok
Oponent diplomové práce: PhDr. Jiří Zemánek

Akademický rok 2016/2017

Obhajoba diplomové práce

Během studia na AVU jsem absolvovala stáž v sochařském ateliéru, což bylo velmi zajímavé a podnětné. Už delší dobu vnímám, že je pro mě v tvorbě důležitý fyzický kontakt s dílem, možnost doteku či vstupování do obrazu, ale zároveň i přímé spojení s tím, co mi je modelem, podkladem pro práci. Tato skutečnost se díky zkušenosti s modelováním a díky bezprostřednímu kontaktu s materiály ještě prohloubila a umocnila. Na závěrečný ročník jsem se vrátila do svého domovského ateliéru – na kresbu – a tím zároveň i ke kresbě jako takové.

Už dlouhou dobu je mi inspirací vnitřní svět člověka, především ty neprobádané či běžným vědomím špatně dostupné části, vztah mezi člověkem a přírodou i příroda jako taková. Dnešní doba mi někdy připadá velmi uspěchaná a matoucí zároveň. Neustále se musíme vyrovnávat se změnami, nejistotou, přemírou vjemů a informací. To vše dohromady na mne občas dolehne v podobě neklidu, napětí či vnitřního strachu. A pak se sama sebe ptám - kde se cítím doopravdy v bezpečí? Jak poznám, že jsem doma? Odkud přicházejí myšlenky, emoce? Co je to za místo, ze kterého vychází naše přání nebo modlitba? Kde se opravdu cítíme být sami sebou?

Obzvlášť téma bezpečí je pro mne důležité. K tomu částečně odkazuje i název mé diplomové práce – Noření. Noření ve smyslu ponoru kamsi do hloubky, do neprobádaných míst, a zároveň i jako činnost a proces vytváření nory – pelíšku. Nějakého bezpečného úkrytu, místa, kde je nám dobře.

Přijde mi, že je příroda často stavěna do protikladu dnešní doby. Že je protiváhou městu, modernímu způsobu života a modernímu člověku, pokud to tak lze nazvat. Pro mě je příroda něco jako všudypřítomná bytost. I skrze nás – lidi – se projevující síla. Cítím v ní určitou stálost. Myslím, že to je dáno především neustálou cykličností dějů, které v ní můžeme pozorovat. Zároveň mě vždy fascinoval růst, vývoj i koloběh života. Ať už to byl růst květiny ze semínka, kterou jsem si vypěstovala, či vnitřní, duševní vývoj člověka na základě jeho zkušeností. Noření navazuje na mou dosavadní práci, pro niž jsou mi podkladem především vlastní zážitky, zkušenosti a pozorování přírody.

Když jsem se nad tím zamýšlela zpětně, zdálo se mi, že se tématem mé diplomové práce stal prostor. Ten vnitřní prostor odrážející se ve vnějším. A tím vnějším jsou pro mě momentálně především lesní zákoutí a stromy, které navštěvuji, ke kterým si chodím odpočinout, nabrat sílu, vyslat přání nebo poděkování. Je to tedy prostor – místo, ať už fyzické či nikoli, možná lépe řečeno určitý stav, jenž může člověk poznat. Takový stav těla i duše je sice zcela subjektivní, ale může být, jak věřím, zakoušen každým a stát se tudíž společným prožitkem.

Hlavním impulzem k Noření mi byl konkrétní zážitek, který se odehrál už před delší dobou, ale který má doposud pro mne velký význam. Před několika lety jsem trávila pár měsíců na chalupě na Vysočině. Povětšinou jsem byla o samotě a schválně trochu stranou obvyklého dění. Čas jsem trávila pokud to jen bylo možné venku. Procházela jsem krajinou a poznávala různá prostředí. Zvlášť mi učarovalo jedno místo hlouběji v lese, kde ve tvaru zhruba rovnostranného trojúhelníku rostou dva veliké buky a jeden modřín. To mě zaujalo už zdaleka, protože bylo vidět, jak si stromy vytvářejí svůj vlastní prostor a jak se tím liší od okolí. Uvnitř toho prostoru jsem si najednou připadala jako součást stromů, pronikala jsem kořeny do země a větvemi do korun. Nebylo to blízko ani daleko, vysoko ani hluboko. Mé tělo ztratilo svůj obvyklý tvar, své hranice, mysl se utišila a vnímání se jakoby rozšířilo. To místo jsem pro sebe pojmenovala Lesní chrám, protože jsem opravdu měla napoprvé pocit, jako když člověk vstupuje na posvátné místo. Chodila jsem tam a stále tam chodím už několik let, pobývám mezi stromy a rozjímám tam, nořím se do krajiny, do zvuků lesa. Mám též pocit, že to, co tam vnáším, ve smyslu určité energie či vibrací, si stromy pamatují. Jsou pro mě vlastně takoví přátelé podobně jako pro Jakuba Demla rostliny.

Stromy jsou pro mě zhmotněním propojení země s nebem, symbolem síly a jistoty. To vše, tyto zážitky a jejich otisk v mé paměti se snažím přenést do své práce. Pro závěrečnou práci jsem si nakonec vybrala jiná místa na Vysočině, jejichž význam je pro mne podobný. První místo se nabídlo víceméně samo, neboť jsem ho objevila v létě před diplomkou. Trochu stranou na okraji lesa rostou tři borovice, jež mají dlouhé, holé kmeny a až nahoře se větví a navzájem proplétají. Působí tak skoro jako architektura. Zpočátku jsem chtěla zachytit všechny tři stromy, ale nakonec se další kresba odvinula jiným směrem.

Původně jsem měla v úmyslu vytvářet kresby v kombinaci s různými objekty a vytvořit ucelenější instalaci (v té době mě velmi inspirovala Mystika čichu od Josefa Váchala a chtěla jsem, aby mohla být výsledná instalace vnímána více smysly), ale nakonec jsem se zabrala do kreslení a od objektů jsem ustoupila. Nejčastěji pracuji s přírodním uhlím či s pigmenty, protože nejlépe souzní se způsobem, kterým tvořím. Uhlí lze snadno rozmazávat, gumovat a znovu vrstvit. Dotyk a kontakt s kresbou jsou pro mě, jak už jsem psala, důležité a jsou nedílnou součástí mé práce. Proto také nejraději pracuji na kresbě na zemi, pokud to jde. To mi umožňuje přímé spojení s dílem doslova celým tělem. První kresba dvou borovic, které se nenápadně prolínají v jednu, takto vznikala. Vstupovala jsem do ní, chodila po kmeni stromu, stávala jsem se její součástí a tedy, alespoň jak jsem to vnímala, i součástí stromů, které jsem kreslila.

Pracovala jsem částečně po paměti – vizuální i dotekové – částečně podle fotografií, které jsem si pořídila přímo na místě, a částečně s přinesenými větvemi zvenčí. Proces práce je pro mě často důležitější než výsledek. Proto také ráda pracuji delší dobu na jedné kresbě a neustále ji přetvářím. Mažu ji a znovu prokresluji, jako by šlo spíše o čištění – mé i mého díla. Neustálé mizení a znovuobjevování kresby je pro mne procesem, který se odehrává nejen vně, ale i uvnitř. Jako by se člověk snažil rozpomenout na to, co kdysi věděl, ale někam v jeho mysli to zapadlo. Stejně tak se rozpomínám na místa, která kreslím, a snažím se co nejvěrněji zachytit všechny dojmy. Někdy si připadám vnitřně velmi přesycená nejrůznějšími vjemy. A tak jako bych musela nejprve vyčistit svůj vnitřní prostor, než se může obraz plně projevit, objevit. Je to jako odklizení nánosu starého listí. A tak trávím dny neustálým mazáním a kreslením jedné a té samé části obrazu, aniž by to bylo ve výsledné podobě poznat. Přesto si myslím, že si kresba mnoho z toho uchovává, jako by byla palimpsest s mnoha vrstvami. Pak je kresba v každé podobě hotová a zároveň nedokončená. Opouštím ji ve chvíli, kdy už v sobě má dostatek toho, co chci vyjádřit, ale s vědomím, že bych na ní mohla dále pracovat.

Chtěla jsem stromy zachytit alespoň částečně v jejich majestátnosti, proto jsem zvolila větší, téměř životní měřítko. A též abych podpořila pocit, který člověk zakouší, když se ocitá mezi stromy. Velké formáty mi vyhovují a mám s nimi zkušenosti. Mou práci doprovázelo také fotografování. Původně jsem fotila proto, abych si při svých výletech lesními krajinami jistá místa „zdokumentovala“. K fotografování na film jsem se dostala náhodou. Zdědila jsem starý fotoaparát po dědečkovi a ve škole jsem se naučila vyvolávat filmy a fotografie v temné komoře. První film se mi podařilo nedopatřením osvítit. Tato náhoda vedla k dalším méně či více chtěným experimentům s filmy nebo při vyvolávání. Z něčeho, co jsem vnímala jen jako záznam, se stala ucelená součást mé práce. Fascinuje mě převod negativu v pozitiv (či pozitivu v negativ) skrze světlo i práce ve tmě. Pro fotografie jsem zvolila matný papír, který (jak to vnímám) ještě více fotku přibližuje kresbě. I když nešlo o nijak originální zásahy do procesu vyvolávání, byly to pro mne nové věci a bavilo mne s nimi experimentovat. Opět jsem si uvědomila, že proces tvorby je pro mě důležitější než výsledek.

Nakonec tedy vznikla série černobílých, náladových fotografií, které doprovází kresby a skici. Jedna fotografie se dokonce stala podkladem k druhé velké kresbě. Neměla jsem původně stanovený počet kreseb, ani vymezené, jak bude vše celkově uspořádáno. Proto jsem se nechala vést tímto impulzem. Druhá kresba je záměrně světlejší a z velké části progumovaná. Jde opět o mně důvěrně známé místo, o dva, respektive o tři stromy – dva smrky a borovici. Smrk se na kresbě

objevuje i mizí zároveň. Je nakreslen tím, že tam není, že chybí. Odhmotňuje se nebo naopak zhmotňuje. Nebyl záměr, aby kresba takto vypadala, vše vyvstalo při práci. Možná se do této kresby podvědomě promítlo i něco z procesu vyvolávání fotek – práce s negativem a pozitivem.

Obě kresby, fotografie i malé kresby mají působit jako celek a zároveň i samostatně. Vytvářejí onu noru a jsou nořením. Kam? To už si každý může určit sám. Jsou snahou zachytit náladu či atmosféru, určitý vnitřní stav a měly by být pro diváka především zážitkem. Po celý rok mi byla velkou inspirací knížka Vnitřek lesa, lesní charaktery – Julius Mařák a umění krajinomalby od Alexandra Matouška (stejně jako Mařákova tvorba). Další inspirací mi byly například některé texty Václava Cílka nebo kniha Plants as persons a philosophical botany od Matthew Halla. Nevnímám diplomovou práci jako jedno ucelené, uzavřené téma, ale spíše jako neustále se vyvíjející proces. Proto ani nedokážu říct, zda a jak budu v tomto tématu pokračovat, protože je to především způsob práce, kterým se chci nechat vést.

V Praze dne 9.5. 2017

Anna Krajčová